

Een overzicht van bijzondere waarnemingen in zuidoost-Brabant in 2005

Pieter Vanormelingen, Peter Collaerts, Kevin Lambeets, Jorg Lambrechts, Robin Guelinckx en Frans Deschamphelaere

Korte inhoud

Een samenvatting wordt gegeven van interessante waarnemingen van dieren, planten en zwammen in zuidoost-Brabant in 2005. De voornaamste bron voor deze waarnemingen is het waarnemingsnetwerk Velpe-Mene-Gete. Opvallende waarnemingen waren die van de op Europees niveau bedreigde Spaanse vlag, hazelmuis en kamsalamander, de mooie resultaten van de planteninventarisaties en botanische ontwikkelingen in de Getevallei en de Zeyp en het grote aantal faunistische zeldzaamheden twee jaar na de herinrichting van het Vinne. Opmerkelijk is ook de toegenomen aandacht voor minder bekende groepen van ongewervelden, zoals slakken, zweefvliegen en spinnen. Ook blijken zuidelijke soorten het steeds beter te doen in onze regio; een aantal soorten is reeds goed ingeburgerd en nieuwe lijken alweer op komst.

Inleiding

In dit overzicht wordt een samenvatting gegeven van interessante waarnemingen in zuidoost-Brabant in 2005. Met zuidoost-Brabant worden de natuur.afdelingen Velpe-Mene (gemeenten Bierbeek, Boutersem, Glabbeek, Hoegaarden en Tienen), Gete-Velpe (Kortenaken, Geetbets en Zoutleeuw), Landen en Linter bedoeld. De voornaamste bron van gegevens was hierbij de Yahoo maillijst Velpe-Mene-Gete, die de meeste actieve waarnemers groepeert. Aanvullende gegevens komen van artikels uit lokale natuurstudietijdschriften en mondelinge mededelingen. Dit overzicht volgt op gelijkaardige overzichtsartikels van de jaren 2002 (Lambrechts & Guelinckx 2002) en 2003 (Lambrechts & Guelinckx 2003). Beide zijn te downloaden op de website www.velpe-mene.be onder de rubriek natuurstudie (jaarboeken).

Criteria voor het opnemen van soorten in dit overzicht waren zeldzaamheid op Vlaams of Europees niveau, doorgaans soorten die in rode lijsten zijn opgenomen, het belang op regionaal niveau, zich duidelijk uitbreidende soorten of tot de verbeelding sprekende zwervers of trekkers.

Korte geografische beschrijving

Zuidoost-Brabant situeert zich in het zuidelijke Hageland en het vochtig Haspengouw van de

Getevallei (beide behorend tot de ecoregio Hageland-Haspengouw) en het Land van Hoegaarden (Krijt-Leemregio).

Vogels

Op 4 plaatsen waren er broedgevallen van **Dodaars**. Dit was in het Vinne – Zoutleeuw (>7 bp), de bezinkingsputten – Tienen (>5 bp), het Rosdel – Hoegaarden (1 bp) en de vijvers in Roosbeek (min. 5 bp). Het enige paar **Futen** dat in de regio broedde vonden we in het Tiens Broek. Of hun 3 jongen de massale vogelsterfte daar overleefden weten we niet. Op 21 en 26 april zaten er 2 **Geoorde Futen** in Tienen, in juni zaten er hier 2 (12/6). In deze maand waren twee exemplaren aanwezig in het Vinne – Zoutleeuw (5 juni) en één exemplaar op 27 juni. Van 21 tot 28 juli pleisterde een jonge vogel op de bezinkingsputten – Tienen, 4 ex. zaten hier op 12 augustus en terug één exemplaar op 20 oktober.

Op 24 september werd een **Roerdomp** waargenomen in het Vinne – Zoutleeuw en een vrouwtje **Wouwaapje** vloog hier over het riet op 20 en 21 juni. Op 19 april zat een **Kleine Zilverreiger** aan de bezinkingsputten – Tienen. Een koppel in broedkleed verbleef van 16 tot 20 mei in het Vinne – Zoutleeuw. Op 31 december pleisterde een exemplaar aan de Blauwschuur – Opvelp. Er werden 54 waarnemingen van **Grote Zilverreiger**

genoteerd. De maanden waarin de waarnemingen gebeurden waren januari (9 waarnemingen), februari (7 waarnemingen), maart (4 waarnemingen), mei (1 waarneming), september (6 waarnemingen), november (4 waarnemingen) en december (23 waarnemingen). Het gaat hier niet om aantal exemplaren maar om het aantal waarnemingen. Eén aantal exemplaren pleisterde immers langdurig. De gebieden met langdurige pleisteraars waren het wachtbekken in Miskom (2 ex. in jan. - maart), Molensteen – Neervelp (1 ex. in jan. – maart en tot 10 ex. in december) en vijvers – Roosbeek (tot 11 ex. in november – december). Verder waren er nog meerdere waarnemingen van niet-pleisteraars aan de bezinkingsputten – Tienen, in de Velpe-vallei te Kortenaak, Bunsbeek en Kerkom, in Neerlinter, Hoegaarden – Zétrudvijver, Hoegaarden – Rosdel, het Vinne – Zoutleeuw, Meldert, Drieslinter, Oorbeek, Breisem en Butsel. **Blauwe Reigers** kwamen tot broeden in de Beemden – Landen (1 bp) en Aronst Hoek – Geetbets (3 bp). **Purperreigers** werden gezien in Tienen op 4 april, in Oplinter op 23 april, in het Vinne – Zoutleeuw op 1 en 23 mei, in Boutersem op 15 mei en aan de Blauwschuur – Bierbeek op 22 augustus.

Op 19 mei vlogen 2 **Zwarte Ooievaars** over het Vinne – Zoutleeuw, één exemplaar vloog hier over op 25 juli. Een juveniele Zwarte Ooievaar pleisterde op de bezinkingsputten – Tienen op 11 en 12 augustus en een overtrekkend exemplaar werd hier gezien op 16 augustus. Er werden 69 **Ooievaars** gemeld met 27 exemplaren in het voorjaar en 42 ex. in het najaar. De grootste groepen waren 11 ex. op 11 mei over het Vinne – Zoutleeuw, 20 ex. die overnachtte op de watertoren in Tienen van 18 op 19 juli en 18 overtrekkende exemplaren op 22 augustus over de E40 ter hoogte van Tienen.

Achttien **Toendrarietganzen** vlogen over de bezinkingsputten op 2 januari, van 19 tot 23 januari pleisterde in de weilanden achter de bezinkingsputten – Tienen 1 ex.. Een **Kolgans** zat op de Zétrudvijver – Hoegaarden op 15 januari en 13 februari. Zeven exemplaren werden in het Vinne – Zoutleeuw gezien op 26 december. Broedgevallen van **Grauwe Ganzen**

werden genoteerd aan de bezinkingsputten – Tienen (5 en 7 pulli). Voor de regio grotere aantallen **Pijlstaarten** werden gezien in het Vinne – Zoutleeuw met 34 ex. op 13 maart en 25 ex. op 20 maart. **Zomertalingen** vonden in het nieuwe Vinne – Zoutleeuw een ideaal biotoop. Er werden hier van 20 maart tot begin september constant exemplaren gezien. Het maximum werd altijd direct op die eerste dag gezien, nl. 9 ex.. Ook tijdens het broedseizoen waren dus constant tot 5 mannetjes aanwezig, soms vergezeld van enkele vrouwtjes. Gezien het dikwijls verspreid zitten van de mannetjes in het gebied en uit hetgeen kon afgeleid worden uit hun gedrag, leidde dit zeker tot broedgevallen. Ook de bezinkingsputten – Tienen waren in het voorjaar een geliefkoosd gebied voor de zomerse talinkjes. De laatste waarneming werd gedaan op 17 mei, de eerste op 18 maart. Maximaal werden tot 6 ex. samen gezien. Opvallend is dat er voor het allereerst tijdens de zomer, en nog opvallender tijdens het najaar, geen enkele Zomertaling in Tienen werd gezien. Dit was nog nooit eerder gebeurd. Op 30 april zat een mannetje **Blauwvleugeltaling** in het Vinne – Zoutleeuw. Deze Noord-Amerikaanse dwaalgast was mogelijk in het gezelschap van een vrouwtje maar hiervan was de determinatie niet duidelijk. Het betreft hier de tweede waarneming voor onze regio na een ook al heel kortstondig pleisterend mannetje aan de bezinkingsputten – Tienen op 26 april 1989.

Er werden meer dan 130 **Wespendieven** waargenomen tussen 26 maart en 18 september maar een groep van 14 ex. op 4 september in Outgaarden is zeker een aparte vermelding waard. In het voorjaar werden tussen 4 april en 26 mei 14 **Zwarte Wouwen** waargenomen. In het najaar was er enkel een waarneming op 29 augustus, in Neervelp. Twaalf **Rode Wouwen** werden in het voorjaar geteld met als uiterste datums 1 maart en 1 mei. In het najaar passeerde er 18 tussen 6 oktober en 6 november. Twee waarnemingen die losstonden van deze periodes waren 1 ex. op 18 augustus en 30 december. Drie exemplaren, mogelijk 5, vlogen op 7 oktober over de bezinkingsputten – Tienen. Dit was het dagmaxima van deze soort. In het Rosdel – Hoegaarden was er een

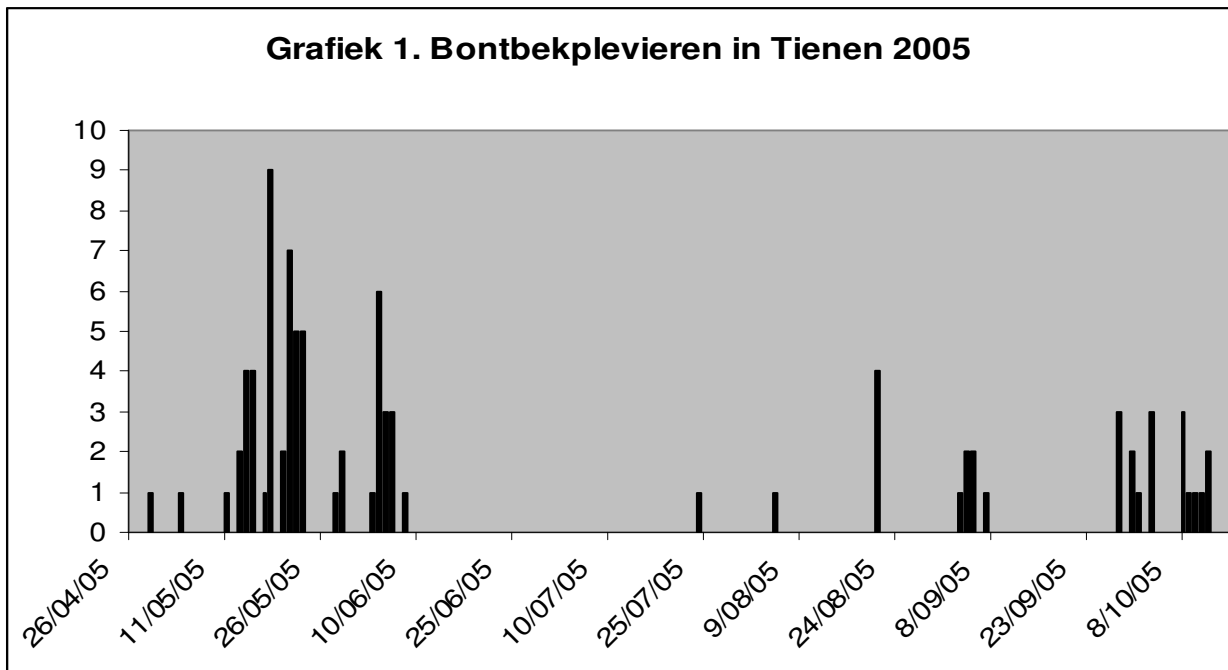
geslaagd broedgeval van **Bruine Kiekendief**. Minstens twee jongen vlogen uit. Een mooi resultaat in een prachtig beheerd gebied. Zomerwaarnemingen van **Blauwe Kiekendieven** blijven schaars. Een adult mannetje werd op 26 juni gezien in Landen en een andere waarneming werd op 31 juli gedaan op het plateau van Outgaarden. Buiten een adult mannetje op 1 en 2 september op het plateau in Outgaarden, bleven de waarnemingen van **Grauwe Kiekendieven** beperkt tot het voorjaar. Er werden er gezien in Boutersem op 24 april (ad. m.), in Hoegaarden op 30 april (vr.) en 18 mei, aan de bezinkingsputten – Tienen op 3 mei (ad. m.), in Honsem op 8 mei (vr.), aan de Hazenberg – Opvelp op 10 mei, in Meer – Tienen op 20 mei, in Dormaal op 8 juni (2° kj. m.) en op 31 juli in Opvelp. Van 1 tot 8 september verbleef op het plateau in Outgaarden een 2° kj mannetje kiekendief, de mystery-kiek, dat voor heel wat determinatieproblemen zorgde. Aanvankelijk gedetermineerd als Steppekiekendief, bleek het uiteindelijk toch een Blauwe Kiekendief te zijn. Tweede kalenderjaar mannetjes van deze soort in dit verkleed zijn uiterst zeldzaam in ons land. Het is zeker de eerste keer dat dit fotografisch werd vastgelegd. Een leerzame ervaring voor gans vogelkijkend België. Het was op landelijk vlak een goed najaar voor **Ruigpootbuizerd** wat in de piek van die influx ook bij ons leidde tot 2 waarnemingen, één op 16 oktober aan de Blauwschuur – Opvelp en één op het plateau van Outgaarden op 29 oktober. In het voorjaar werden 7 **Visarenden** waargenomen, in het najaar 15. De plaatsen waar ze werden waargenomen waren Blauwschuur – Opvelp (2 april), het Vinne – Zoutleeuw (2 april), bezinkingsputten – Tienen (4 april, 2 en 10 mei, 7, 18, 21 en 24 augustus, 4 (2 ex.), 11 en 25 september en 15 en 31 oktober), Boutersem (12 april), Blinde Ezel – Hoegaarden (19 april), Opvelp (3 september), plateau van Outgaarden (3 en 4 september en 31 oktober) en Aronst Hoek – Geetbets (15 oktober).

Op 20 mei vloog een vrouwtje **Roodpootvalk** over de bezinkingsputten – Tienen. Op 21 september pleisterde een juveniel exemplaar op het plateau van Outgaarden. Er werden 44

Smellekens gemeld met in het voorjaar de laatste waarneming op 26 april. De eerste voor het najaar werd op 4 september waargenomen. Er werden verspreid over de regio een mooi aantal **Slechtvalken** waargenomen. In totaal werden er 66 waarnemingen van de soort doorgegeven. Plaatsen met de grootste trefkans waren de bezinkingsputten – Tienen waar in de maanden januari tot mei regelmatig waarnemingen werden gedaan. Het ging hier mogelijk om niet telkens hetzelfde exemplaar. Ook in september werd op deze plaats regelmatig een Slechtvalk gezien. Het plateau van Outgaarden was een andere plaats waar in het najaar bij zowat elk bezoek een Slechtvalk werd waargenomen. In het voorjaar werd in Tienen centrum al één keer een exemplaar waargenomen, maar vanaf eind november was hij (of zij) een bijna dagelijkse gast op één van de twee kerken in het centrum.

Porseleinhoenen lieten zich dit jaar niet zien, wel ringen. Al de ringvangsten werden gedaan in Korbeek-Lo met 3 ex. op 6 augustus en telkens één exemplaar op 11, 2, 23, 24 en 29 augustus. Van 3 tot 26 juni riep in de biezten in het Vinne – Zoutleeuw een mannetje **Kleinst Waterhoen**. Voor zowat iedereen bleef deze waarneming, ondanks uren geduld, tot een audio-waarneming beperkt. Slechts een handvol mensen kreeg het beestje ook te zien. Dit was de eerste waarneming van deze soort voor Vlaams-Brabant. **Kraanvogels** vlogen over Breisem op 11 maart (20 ex.), over Honsem op 21 maart (28 ex.), over Kuntich op 21 maart (15 ex.), over Willebringen op 26 maart (4 ex.), over Landen op 3 april (1 ex.), over het Vinne – Zoutleeuw op 16 oktober (3 ex.), over Dievendael – Tienen en later over de Grijpen – Tienen op 17 oktober (48 of 49 ex.), over Honsem op 23 oktober (+/- 200 ex.) en over Outgaarden op 23 oktober (+/- 150 ex.) en op 30 oktober (3 ex.).

Op de bezinkingsputten – Tienen en in de Getevallei richting Linter deden 2 koppels **Scholeksters** weer een vergeefse moeite om succesvol tot broeden te komen. Twee koppels **Kleine Plevieren** kwamen tot broeden op de bezinkingsputten – Tienen, één koppel in het Grijpenveld – Tienen. De gegevens van

Figuur 1. Het aantal waarnemingen van bontbekplevier aan de Tiense bezinkingsputten in 2005.

Bontbekplevieren aan de bezinkingsputten – Tienen vind je in Figuur 1. In het Vinne – Zoutleeuw zaten 2 Bontbekplevieren op 15 augustus. Op 25 augustus vloog een **Morinelplevier** over Opvelp, op 5 september deed één exemplaar hetzelfde aan het plateau van Outgaarden. Er werden een 300-tal **Goudplevieren** waargenomen. Het voorjaar telde 175 ex., de rest was voor het najaar. Telkens één **Zilverplevier** werd aan de bezinkingsputten – Tienen waargenomen op 18 mei en 8 oktober. Op 23 mei werden er twee exemplaren gezien. In Tienen zat een **Kanoetstrandloper** op 29 april. Dan zaten er 4 van 8 tot 10 mei. Op 11 mei waren er hier nog 3 van present en van 12 tot 14 mei nog één. Een nieuwe vogel was aanwezig op 17 en 18 mei. In het Vinne – Zoutleeuw zat een Kanoet op 17 en 18 mei. Telkens één **Kleine Strandloper** werd gezien op 30 april, 1, 10 en 18 mei en op 7 en van 9 tot 11 september. Twee exemplaren werden gezien op 26 augustus. Mei is traditioneel **Temmincks Strandloper**-maand. Maar op 30 april zat er ook al één. Mei telde 1 ex. op de 1-ste, 4 ex. op de 10-de en 11-de, 7 ex. op de 12-de, 3 ex. op de 13-de, 4 ex. op de 14-de en 1 ex. op de 17-de en 18-de. Het najaar leverde enkel één

exemplaar op de 15-de augustus. Van 7 tot 10 oktober pleisterde aan de bezinkingsputten – Tienen een **Bonapartes Strandloper**. Deze vogel was de eerste voor onze provincie, het eerste jonge exemplaar voor België en de zesde waarneming voor ons land tout court. Eén van de toppers van het jaar. In het Vinne – Zoutleeuw zat een **Krombekstrandloper** op 4 juni. In Tienen zat telkens één exemplaar op 13 en 14 juli en op 4, 7 en 10 september. In Tienen werden in het voorjaar een achttal **Bonte Strandlopers** gezien, in het najaar een 25-tal. In het Vinne – Zoutleeuw zat er telkens één op 24 mei, 24 juli en 4, 9 en 15 augustus. **Bokjes** werden waargenomen in Weterbeek – Bierbeek op 2 (2 ex.) en 22 (1 ex.) januari, 13 februari (1 ex.) en 15 april (2 ex.). In het Blauwschuurbroek – Opvelp op 8 en 15 januari (1 ex.), in de Snoekengracht – Vertrijk op 30 januari (2 ex.) en aan de bezinkingsputten – Tienen op 12 februari (1 ex.), 1 en 3 april (2 ex.) en op 11, 18 en 23 oktober (1 ex.). Een overtrekkende groep van 35 **Grutto's** op 5 juni in het Vinne – Zoutleeuw is kwa periode en grootte opvallend. Meer dan waarschijnlijk is het de grootste groep ooit waargenomen in onze streek. Op 14 april werd een **Regenwulp** gezien in Tienen. Op 14 augustus trokken er

twee over Neerwinden. In de Gete-vallei tussen de bezinkingsputten en Neerlinter kwamen weer min. 3 koppels **Wulpen** tot broeden. Ook in Aronst Hoek – Geetbets werden 2 koppels genoteerd, in de Paddenpoel – Bunsbeek was één koppel aanwezig. Over hoeveel broedsels gelukten zijn geen gegevens beschikbaar. Op 20 maart zaten 2 **Zwarte Ruiters** aan de bezinkingsputten – Tienen. Telkens één exemplaar was aanwezig op 10 en 26 augustus en van 11 tot 18 september. In het Vinne – Zoutleeuw zat één exemplaar op 20, 21 en 27 april. Op 11 mei trok een Steenloper voorbij Tienen. Verder waren er steltlopergewijs nog vele waarnemingen van **Houtsnippen, Watersnippen, Kemphanen, Tureluurs, Groenpootruiters, Bosruiters, Witgatjes en Oeverlopers.**

In het Vinne – Zoutleeuw zaten vanaf 8 april tot begin juni regelmatig **Zwartkopmeeuwen**. Vooral in april waren ze zowat alle dagen aanwezig. Op 9 april werd het grootste aantal gezien, 14 ex.. Er was zelfs baltsgedrag en 1 paartje leek op nest te zitten maar uiteindelijk werd er niet gebroed. Van maart tot juni waren er ook regelmatig Zwartkopmeeuwen te zien aan de bezinkingsputten, 4 ex. op 2 april was hier het maximumaantal. Andere plaatsen waar er werden gezien waren Katerspoel – Hoegaarden (2 ex. op 26 februari), Aronst Hoek – Geetbets (2 ex. op 16 april) en Miskom (2 ex. op 24 april). Van 26 tot 28 april pleisterde een 2° kj **Dwergmeeuw** in het Vinne – Zoutleeuw. Op 29 april zat hier één adulte vogel en 2 2°kj-vogels, op 30 april terug één 2°kj-vogel, op 1 mei 2 ex. en van 2 tot 5 mei 1 2°kj.. Aan de bezinkingsputten – Tienen zat een 2°kj op 1 en 12 mei. In het Vinne – Zoutleeuw kwamen een 500-tal paren **Kokmeeuwen** tot broeden. Een **Pontische Meeuw** pleisterde op 18 maart kortstondig aan de bezinkingsputten – Tienen. Op 29 april en 4 mei werden telkens 7 doortrekkende **Visdieven** waargenomen aan de bezinkingsputten – Tienen. Dit is een dagrecord voor het gebied. Op 30 mei werden 2 **Witwangsterns** gezien in het Vinne – Zoutleeuw. Na een paar dagen werd al nestbouw vastgesteld en op 21 juli was het dan zover, 2 juvenielen werden gezien. De dag erna bleken er zelfs 3 jongen te zijn. Het was van

1957 geleden dat deze soort nog in België had gebroed en toen waren de broedsels zelfs mislukt. **Zwarte Sterns** werden ook waargenomen en dit in Tienen en het Vinne. Voor Tienen hadden we 12 ex. op 29 april, 2 ex. op 30 april, 5 ex. op 1 mei, 1 ex. op 10 mei en 14 ex. op 11 mei. In het Vinne – Zoutleeuw zaten 4 ex. op 29 april, 14 ex. op 1 mei, 1 ex. op 2 mei, 6 ex. op 12 mei, 1 ex. op 20 en 23 mei en 2 ex. op 29 mei.

Velduilen lieten zich zien in het Doysbroek – Linter op 12 februari, aan de bezinkingsputten – Tienen op 19 en 23 maart, aan de Biskop – Neervelp op 2 mei, aan het plateau van Outgaarden op 15 oktober, aan de Blauwschuur – Opvelp op 18 oktober, in Honsem op 22 oktober en in St.-Katarina-Houtem op 29 oktober. Op 24 april vloog er een **Bijeneter** over de bezinkingsputten van Tienen. Een **Hop** zat op 11 mei in een tuin in Honsem. Augustus is de beste maand voor **Draaihalzen** aan de bezinkingsputten. Geen veldwaarnemingen dit jaar maar er werd wel telkens één exemplaar geringd op de 24-ste en 27-ste. Een **Middelste Bonte Specht** in het Vinne – Zoutleeuw op 11 oktober en 10 en 22 november was één van de voorbodes van de influx in Vlaanderen tijdens de beginmaanden van 2006. In het Mollendaalbos – Bierbeek werden tijdens de broedperiode 4 territoria opgetekend.

Op het plateau van Outgaarden werd op 10 oktober een **Kalanderleeuwerik** gezien door 2 Gentse vogelkijkers die na hun bezoekje aan de Bonapartes hier nog wat kwamen vogels kijken. Ze stoten de Kalander 2 keer op van een stoppelveld. Spijtig genoeg echter verdween hij en een intensieve zoektocht leverde niets meer op. Indien aanvaard is dit de tweede waarneming voor België en de eerste voor Vlaanderen. In totaal werden iets meer dan 125 **Boomleeuweriken** genoteerd. Grootste dagaantallen waren 35 ex. op 9 oktober in Boutersem, 19 ex. op 23 oktober in Tienen en 14 ex. op 13 maart in Rosdel – Hoegaarden. Enkel dit laatste groepje waren pleisterende vogels, de enige pleisteraars van het jaar. In het voorjaar werden **Duinpiepers** gezien op 14 april in Bost, op 29 april aan de bezinkingsputten – Tienen en op 11 mei in

Bierbeek. In het najaar waren er een beetje meer met exemplaren op 23 augustus en 4 en 8 september over de bezinkingsputten – Tienen en op 2, 4 en 5 september op het plateau van Outgaarden. Alle waarnemingen waren telkens solitaire vogels. Op 14 mei trok een **Roodkeelpieper** over de Hazenberg – Opvelp. In oktober trok er op de 2-de en 9-de één over de bezinkingsputten – Tienen. Op 23 april pleisterde een mannetje **Engelse Gele Kwikstaart** in Boutersem. **Noordse Gele Kwikstaarten** hebben het in geen jaren zo slecht gedaan als in 2005. In het voorjaar werd zelfs geen enkel exemplaar gezien, terwijl mei normaal de topmaand is voor deze (onder)soort. In het najaar was er telkens een ringvangst van 1 ex. op de bezinkingsputten – Tienen op 7 en 8 september. Twee **Rouwkwikstaarten** pleisterden op de bezinkingsputten – Tienen op 24 mei, op 28 juli zat hier een mannetje.

Het begin van 2005 werd gekenmerkt door een invasie van **Pestvogel** in België. Dit bracht ook heel wat van deze prachtige creaturen naar onze regio. Op 4 maart werden er 4 gevonden in Hoegaarden, aan de oude spoorwegzate, op de 5-de waren ze al met twaalf. Op 5 maart pleisterde een 40-tal exemplaren in een tuin in Kuntich. Aan de ander kant van ons werkingsgebied, in Drieslinter meerbepaald, vlogen er 6 over op 7 maart. Aan het fietspad in Grimde – Tienen verbleef een éénzaam exemplaar op 9 en 10 maart, over de bezinkingsputten vlogen er 4 op 19 maart. Op 26 maart vloog één exemplaar over Korbeek-Lo. April bracht nog mooie groepen met 58 ex. in Lovenjoel op 15 april, 35 ex. op 22 april in Korbeek-Lo en terug 35 ex. op 23 april in het Koebos – Pellenberg. Deze groepjes deden zich te goed op vruchten van Maretakken.

In het Rosdel – Hoegaarden werden twee zangposten **Nachtegaal** genoteerd, in Aronst Hoek – Geetbets één, evenals in Zuurbemde. Deze laatste zat twee weken te zingen in een tuin, zeker niet in ideaal broedbiotoop. Op meerdere plaatsen werden zangposten van **Blauwborst** vastgesteld. Deze soort neemt langzaam alle geschikte plaatsen in de regio in. Aan bezinkingsputten – Tienen waren een 10-tal zangposten, in de Getevallei onder Linter

4+ zangposten, in het Vinne – Zoutleeuw 2 zp en in het wachtbekken – Miskom ook 2 zp..

Gekraagde Roodstaarten blijven in het voorjaar een schaarse verschijning bij ons. Er werden telkens één exemplaar gezien in Roosbeek op 26 april en 21 mei, aan de Blauwschuur – Opvelp op 30 april en in Bierbeek op 26 mei. Op het einde van zomer en tot begin oktober werden er als naar gewoonte weer verschillende geringd in Tienen en Korbeek-Lo. In het Rosdel – Hoegaarden kwam een koppel **Roodborsttapuit** tot broeden. In de Getevallei tussen de bezinkingsputten en Linter waren een tiental paartjes aanwezig. Er waren 2 ringvangsten van **Groenlandse Tapuit** en dit in Bierbeek op 11 mei en aan de bezinkingsputten – Tienen op 7 oktober. Beflijsters werden gezien aan de Grote Kouter – Kuntich (1 m. op 25 maart en 1 v. Op 12 april), Schoorbroek – Hoegaarden (4 ex. op 15 april), bezinkingsputten – Tienen (1 koppel op 18 april en 1 ex. op 13 oktober), buitenwijken van Tienen (1 v. Op 25 april), zandgroeve – Bierbeek (1 v. op 27 april en 1 m. op 30 april), Koutemveld – Verrijck (1 ex. op 30 oktober) en de Blauwschuur – Opvelp (1 ex. op 1 november). Territoriumhoudende **Sprinkhaanzangers** werden waargenomen in het Rosdel – Hoegaarden (4 zp), Tiens Broek – Tienen (2 zp), het Vinne (2 zp), Paddepoel – Bunsbeek (2 zp), Wissenbos – Oplinter (2 zp), bezinkingsputten – Tienen (1 zp), Doysbroek – Linter (1 zp) en Bos – Zoutleeuw (1 zp). Van 19 tot 24 april zong een **Snor** op de bezinkingsputten – Tienen. **Rietzangers** zijn blijkbaar aan een schuchtere comeback bezig. Bij ons waren er zangposten in aan de bezinkingsputten – Tienen (2 zp), in het Tiens Broek – Tienen (1 zp), het Vinne – Zoutleeuw (1 zp) en aan de Wissebos – Oplinter op 1 mei. Een **Grote Karekiet** vloog in de ringersnetten op 17 augustus op de bezinkingsputten. Tijdens het najaar waren er meer **Bladkoninkjes** in het binnenland dan ooit tevoren. In onze regio leverde dat ook maar liefst 4 gegevens op. Er waren ringvangsten in Korbeek-Lo op 3 oktober en aan de bezinkingsputten – Tienen op 10 oktober. Veldwaarnemingen werden gedaan op de Ransberg op 9 oktober en in Korbeek-Lo op 11 oktober. Een zo goed als zekere

Siberische Tjiftjaf zat van 22 tot 29 december in Hoegaarden. Deze soort is in het veld nooit met 100% zekerheid te determineren, maar voor dit beestje konden we toch wel meer dan vrij zeker zijn.

Tot ongeveer half januari zaten nog 14 **Baardmannetjes** in Tienen (soort zit hier constant van oktober 2003). Op 23 februari werden nog 11 ex. gezien maar daarna gingen de aantallen en het aantal waarnemingen snel achteruit. Op 12 april werden de laatste 3 **Baardmannetjes** gezien in Tienen. In onze zowat naaldbosvrije regio blijven **Kuifmezen** een uitzondering. Er werden er gezien in Goetsenhoven op 21 januari (1 ex.), in Boutersem op 17 februari (2 ex.), aan de Vuilenbos – Bierbeek (meerdere ex. op 28 februari), aan de Bruulbos – Lovenjoel (2 ex. op 21 april) en in Groot Overlaar – Tienen (1 ex. op 24 november). In het voorjaar werd maar één **Zwarte Mees** waargenomen maar in het najaar (eerste waarneming op 3 september) hadden we een invasie met zeker meer dan 200 ex.. (bij enkele waarnemingen werden geen aantallen vermeld). In Tienen waren **Buidelmezen** te zien op 24 maart (1m.), 12 april (1m.), 25 september (2 ex.) en 8 oktober (1 ad. m). Over Boutersem vlogen 2 ex. op 8 oktober.

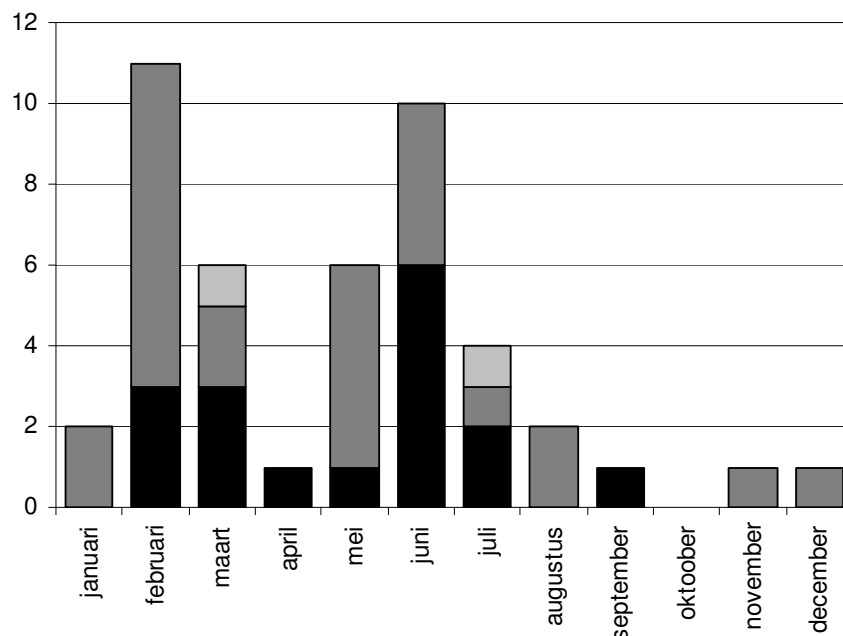
Van 11 tot 16 augustus verbleef een jonge **Grauwe Klauwier** in het Tiens Broek – Tienen. Van 9 tot 12 oktober zat er een **Klapekster** in de weilanden net achter de bezinkingsputten, op 3 november zat hier een ander exemplaar.

In het najaar kregen we een grote invasie van **Grote Barmsijzen**. Meerdere honderden exemplaren werden gezien. Al twee winters op rij kregen we in West-Europa **goudvinken** over de vloer met een raar roepje. Dit roepje tot vorige winter totaal onbekend bij vogelkijkers in Europa. De herkomst van deze beesten is nog steeds niet gekend. Het gaat om een populatie van Noordse Goudvinken. Een naam hebben ze al wel gekregen, we zijn ze **Teutergoudvinken** gaan noemen. Van de winterperiode 2004 – 2005 waren een koppeltje op 28 februari in de Vuilenbos – Bierbeek en één exemplaar op 31 maart aan de

bezinkingsputten – Tienen de laatste achterblijvers. Op 6 november zette het tweede offensief van de Teuters zich in met een overtrekkende exemplaar op 5 november. Op 6 november trokken hier 9 ex. over. In het Vinne – Zoutleeuw waren er ook meerdere dagen waarop je ze kon waarnemen, 7 november (6 ex.), 8 november (10 ex. waarvan enkele Teuters), 11 november (3 ex.), 12 november (2 v.) en 22 november (1 ex.). Ook aan de Wissenbos – Oplinter verbleef tot ver in 2006 een groep met op 7 en 21 december 2 ex., op 24 december 6 ex. en op 25 en 29 december 4 ex.. In Korbeek-Lo zaten 8 ex. op 23 november, 5 ex. op 30 november en 1 ex. op 10 december. Andere plaatsen waar er werden gezien waren de Snoekengracht – Verrijck (op 6 november mogelijk Teuters), in Meldertbos – Meldert (3 ex. op 13 november), het wachtbekken van Miskom (7 ex. op 13 november), Katerspoel – Hoegaarden (1 ex. op 20 november) en de vijvers in Hoegaarden (1 ex. op 22 december). Op 15 oktober vloog een **Ijsgors** over het plateau in Outgaarden, twee exemplaren vlogen over het plateau in Honsem op 23 oktober. Een overvliegende **Ortolaan** werd op 4 september in Outgaarden op het plateau gezien. De akkerreservaten in de afdeling Velpe-Mene waren in de wintermaanden weer de verblijfplaats van honderden **Geel-** en **Grauwe Gorzen**. Op 28 en 30 december verbleven er meer dan 700 Geelgorzen. Grauwe Gorzen waren talrijker in de winter 2004-2005 met ongeveer 350 ex. op 7 maart. In de winter van 2005-2006 waren een 120-tal exemplaren op 29 december het hoogste aantal.

Zoogdieren:

De **Haas** (*Lepus europaeus*), een typische soort voor allerlei open landschappen, heeft het moeilijk met de steeds intensievere moderne landbouw. Grotere aantallen Hazen (> 5), werden nog op verschillende plaatsen gezien op de akkerplateaus. Zo zaten er 16 rammelende Hazen op de Bosdel (Outgaarden, 4 februari), 15 op de grote kouter (Roosbeek) op 19 maart, 8 op 28 maart aan de nieuwe watertoren van Tienen en min. 8 op 11 juli rond de Hazeberg (Opvelp). In het winterhalfjaar zitten Hazen blijkbaar ook vaak in bebost terrein met 6 exx.

Figuur 2. Aantal waarnemingen van steenmarter per maand doorgegeven op de waarnemingenlijst van zuidoost-Brabant in 2005. Waarnemingen in het zwart zijn van levende exx., in het donkergrijs van verkeersslachtoffers en in het lichtgrijs van dode exx. met een andere doodsoorzaak.

zowel in het broekbos langs de Grote Vondelbeek (Vertrijk) op 23 januari als in de Heibossen (Ransberg) op 5 februari.

Door opeenvolgende epidemieën is het **Konijn** (*Oryctolagus cuniculus*), vroeger een talrijke verschijning in vele holle wegen, op vele plaatsen verdwenen. In zuidoost-Brabant is de grootste populatie momenteel aanwezig op de bezinkingsputten te Tienen met de melding van 100-en Konijnen op 27 september als absoluut hoogtepunt. Op de Hazeberg (Opvelp) zijn kleinere aantallen aanwezig met 2 respectievelijk een 4tal konijnen op 9 en 11 juli. Daarnaast waren er waarnemingen van 2 Konijnen op het plateau van Beauvechain (29 april) en 1 aan Willebringenbos (12 juni). Een onbekend aantal werd gezien ter hoogte van de Snoekengracht (Vertrijk) op 21 maart.

Voor de **Steenmarter** (*Martes foina*) zijn oost-Brabant en zuid-Limburg de traditionele Vlaamse bolwerken. In 2005 werden voor zuidoost-Brabant 45 waarnemingen van Steenmarter doorgegeven op het mailnetwerk. Het betreft vaak verkeersslachtoffers, maar er

werden ook heel wat gewone zichtwaarnemingen doorgegeven. In de loop van het jaar zijn twee duidelijke pieken in de waarnemingen te onderscheiden (Figuur 2), een in februari en een in juni.

Speciale aandacht werd in 2005 geschonken aan de **Hazelmuis** (*Muscardinus avellanarius*), een in Vlaanderen uiterst zeldzame soort opgenomen in bijlage IV van de EU Habitatrichtlijn. Hazelmuisen komen voor in soortenrijke bossen met een rijk ontwikkelde struiklaag en veel variatie. Er werd gezocht naar haar aanwezigheid in een twintigtal bossen in oostelijk Vlaams-Brabant (Verbelen et al. 2005). Jammer genoeg werden in zuidoost-Brabant noch in het Begijnbos (Waanrode) noch in Butselbos (Butsel), Bruulbos, Koebos (Lovenjoel) en de omgeving van de Oude Velpe (Glabbeek) hazelmuisssporen aangetroffen. Wel bleken twee nestjes die in de afgelopen jaren in het Koebos (15 december 2001) en het vlakbijgelegen Instituut Ave Regina (december 2002) werden verzameld vrijwel zeker van Hazelmuis te zijn.

Verspreide waarnemingen betreffen een **Watervleermuis** (*Myotis daubentonii*) in het Vinne (30 april) die reeds gebruik maakte van het nieuw ontstane habitat na het vollopen van het meer en een **Rosse Vleermuis** (*Nyctalis noctula*) ter hoogte van het Blauwschuurbroek (23 augustus). Leuk was ook de vondst van verschillende nestjes van **Dwergmuis** (*Micromys minutus*) bij het maaien van een deel van de terrassen te Kuntich op 17 december. Een dode melanistische **Waterspitsmuis** (*Neomys fodiens*) werd aangetroffen op een werkdag in Meldertbos op 24 september. Enkele jaren terug werd hier ook al Waterspitsmuis teruggevonden bij een inventarisatie met life-traps.

Amfibieën en reptielen

De op Europees niveau bedreigde en daarom in de habitatrictlijn in bijlage II opgenomen **Kamsalamander** (*Triturus cristatus*) komt nog op verschillende plaatsen voor in de Getevallei stroomafwaarts Tienen. In 2005 werden heel wat poelen onderzocht op amfibieën met behulp van amfibieënfuiken, schepnet en avondexcursies met de pillamp (zie ook de website van natuurpunt Gete-Velpe voor twee artikels over de amfibieëninventarisatie op <http://www.natuurpunt-gete-velpe.netfirms.com/> en het rapport betreffende de Gete-vallei van AEOLUS, Lambrechts et al. 2005). Volgende waarnemingen van Kamsalamander werden gemeld op de waarnemingenlijst. Uit de poelen van Meertsheuvel (Melkwezer, Linter) waren er meldingen van 2m op 6 april en 1m en 1w op 2 juni. In de poelen van natuurreservaat het Viskot (Drieslinter) werden 2 ex. aangetroffen op 2 april, 1 ex. op 24 april en nog eens 3w op 17 mei. In een andere poel in Neerlinter werden op 14 mei 4 ex. waargenomen. Ten slotte werd ze ook gemeld van twee poelen in Zoutleeuw (andere kant dan het Vinne). Concluderend kan gesteld worden dat de soort nog steeds aanwezig is in de Grote Getevallei, doch dat de vindplaatsen zich op enige afstand van elkaar bevinden. Bovendien lijken de aantallen nogal laag te zijn, zeker vergeleken met de 15 ex. die nog in 2003 gemeld werden uit het Viskot. Een gerichte en doordachte toename van het aantal

poelen en goed poelbeheer zal waarschijnlijk de uitbreiding van de Kamsalamander in de vallei ten goede komen. Essentieel is daarbij overigens dat het grondwaterpeil waar mogelijk wordt opgetrokken.

Een ander zeldzaam amfibie is de **Rugstreepad** (*Bufo calamita*). Deze pionierssoort heeft al jaren een populatie in de kleigroeve Nelissen te Tienen. Op 23 maart werden hier minstens 20 exx., waarvan 12 in coïtus, waargenomen lekker zonnend op de plasticen boord van de blusvijver! Door het dichtgroeien van de groeve wordt hun voortbestaan echter bedreigd. Gelukkig zal bij de komende ruilverkaveling Vissenaken door herinrichtingswerken nieuw habitat gecreëerd worden voor deze soort.

Levendbarende Hagedis (*Lacerta vivipara*) is in de regio nog ruim verspreid in zowel natte als droge zonnige biotopen en werd gemeld van de bekende vindplaatsen in de Snoekengracht (Vertrijk), de bezinkingsputten te Tienen, Zwarteboos (Bierbeek), het Aardgat (Tienen) en als nieuwe lokatie Butselbos (Butsel) waar op 25 september twee maal een exemplaar in de bosrand tussen het strooisel wegschoot. Verdermeer blijkt de soort op ettelijke plaatsen in de Grote Gete-vallei niet meer voor te komen. Onder andere langsheen een zonbeschenen muurtje aan het fietspad “de Oude Ijzerweg” te Neerlinter waar voor de renovatie in 2002-2003 nog ettelijke zonnende exemplaren werden waargenomen, lijkt de soort te zijn verdwenen (pers. med. K. Lambeets en R. Huybrechts). Een **Hazelworm** (*Anguis fragilis*) werd gemeld in mei 2005 (?) van een steile berm te Ransberg (Kortenaken). Deze pootloze hagedis wordt ook jaarlijks waargenomen door bewoners van de Kattebosstraat (Rozendaalbeekvallei, Vissenaken) rond hun mesthoop, met de laatste ergens in de eerste helft van juli 2005. Volgens dezelfde bewoners zouden in de Kattebos, het hellingbosje van de Rozendaalbeekvallei, tot twintig jaar geleden zelfs Adders (*Vipera beris*) gezeten hebben. De beschrijving van het dier was alleszins zeer correct. Adders komen echter van oudsher in Vlaanderen enkel in de Kempen voor. Mogelijk betreft het hier de

enigszins gelijkende **Gladder Slang** (*Coronella austriaca*), een soort waarvan bekend was dat ze tot het einde van de jaren '70 in de streek aanwezig was in Kerkom en Meerdaalwoud.

Ringslangen (*Natrix natrix*) werden net als in 2004 waargenomen in en rond Meldertbos, met verkeersslachtoffers op 3 juni (23 cm lang, Meerstraat), 15 september (20-25 cm, Keulenstraat), eind september (40 cm, oprit Sint-Janscollege) en 25 september (20 cm, Meerstraat). Op 5 september zat er een wel zeer jong exemplaar in een tuin in de Meerstraat (15 cm). Bovenop deze waarnemingen werd er in 2005 in een composthoop te Meldert een succesvol broedsel gevonden met 22 eieren!

Figuur 3. Koraaljuffer in Rosdel (Hoegaarden) op 27 augustus 2005 (foto Joke Meynendonckx)

Libellen

Niet alleen de ornithologische ontwikkeling na het herstel van het natuurlijke meer het Vinne (Zoutleeuw) ging zeer snel (zie boven), ook de libellenfauna wist hier bijzonder vlug van te profiteren. Na amper één jaar werden 27 soorten waargenomen! We vermelden hier enkel kort de bijzonderste soorten, voor meer informatie verwijzen we de lezer naar Lambrechts en Guelinckx (2006). Meest bijzonder op Vlaams niveau zijn de waarnemingen van **Tangpantserjuffer** (*Lestes dryas*), **Bruine Winterjuffer** (*Sympetma fusca*) en **Beekoeverlibel** (*Ortethrum coerulescens*), terwijl zuidelijke soorten werden vertegenwoordigd door **Zwervende Pantserjuffer** (*Lestes barbarus*), **Kanaaljuffer** (*Erythromma lindenii*) en **Vuurlibel** (*Crocothemis erythracea*). Vermeldenswaard zijn ook de grote populaties **Viervlek** (*Libellula quadrimaculata*) en **Tengere**

Grasjuffer (*Ischnura pumilio*) en de waarneming van **Smaragdlibel** (*Cordulia aenea*). Onder andere voor Vuurlibel, na het dempen van de zandgroeve van Kerkom, en Viervlek zijn de populaties in het Vinne de enige in de regio. Een zwervende Viervlek werd verder waargenomen jagend in een holle weg in het Blauwschuurveld (Neervelp) op 18 juni.

2005 was een goed jaar voor de **Geelvlekheidlibel** (*Sympetrum flaveolum*), een soort die traditioneel van jaar tot jaar sterk in aantal schommelt. Grotere aantallen werden waargenomen in Blauwschuurbroek (Opvelp, 7 exx. op 18 augustus) en het Viskot (Linter, 10tal respectievelijk enkele exemplaren aan twee veedrinkpoelen op 19 augustus). Daarnaast werd de Geelvlekheidlibel gezien in Walsbergen (4 juni en 18 juli), aan een tuinvijver in Tienen (2m op 13 augustus en 1m op 4 september) en in de Snoekengracht (Vertrijk, 1m op 14 augustus).

De **Watersnuffel** (*Enallagma cyathigerum*) is in België een zeer algemene soort die in de Leemstreek echter slechts plaatselijk voorkomt (zie ook Luypaert 2002). Buiten de vondst van een mannetje en een wijfje in het Vinne op 13 juli werd nog een waarneming doorgegeven uit de Snoekengracht (1w op 26 juni).

Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*) komt voor aan matig zuurstofrijke beken en rivieren, gedeeltelijk bedekt met waterplanten en kan op verschillende plaatsen in de Velpevallei aangetroffen worden; zo werden 10-en exx. gezien bij een kanotocht op de Velpe tussen Bunsbeek en Loksbergen op 3 juli. Ook in het bekken van de Grote Gete komt ze voor; Langs de Schoorbroekbeek waren er waarnemingen op verschillende plaatsen in Rosdel tijdens de eerste helft van juni met tot 10 exx. op een enkele plaats. Stroomafwaarts Tienen werd er een exemplaar gezien langs de Grote Gete ter hoogte van het Doysbroek op 7 juni.

Van de Zwervende Pantserjuffer werd, naast de waarnemingen in het Vinne ook een flinke populatie aangetroffen bij een veedrinkpoel dichtbij het Viskot in de Grote Getevallei op 29 augustus. Verder werd een, waarschijnlijk

zwerfend, mannetje gezien aan een poel in Rosdel op 27 augustus samen met een mannetje **Koraaljuffer** (*Ceriagrion tenellum*) (Figuur 3)! Deze op Vlaams niveau zeldzame soort komt enkel in de Kempen voor. Daarbuiten werd ze slechts driemaal waargenomen en dit voor 1950! De soort doet het wel goed en in 2003 werd zelfs een populatie ontdekt in de zuiderkempen te Averbode. Een andere zwerver uit de Kempen is de **Zwarte Heidelibel** (*Sympetrum danae*). Telkens een mannetje werd gezien in het Vinne (2 oktober) en aan de Tiense bezinkingsputten (9 oktober).

De **Tengere Grasjuffer** (*Ischnura pumilio*) is een eerder zeldzame pionierssoort. Opmerkelijk genoeg werd ze in 2002 in zuidoost-Brabant op maar liefst 10 op 12 onderzochte potentieel geschikte lokaties aangetroffen (Lambrechts & Guelinckx 2002). Op een van die lokaties, een in de winter van 2001 geleden gegraven poel in Rosdel, bleek ze in 2005 nog steeds aanwezig. Op 18 augustus werden hier maar liefst 11+ pas uitgesloten exemplaren gezien. Verder werden Tengere Grasjuffers ook aangetroffen op enkele nieuwe lokaties, namelijk in Rosdel aan de in het kader van een vernattingsproject onder water gezette 'weide Tavernier' (2 exx. waarvan 1 vr een pas uitgesloten vorm *Aurantiaca* op 4 augustus), aan het opnieuw ondergelopen meer in het Vinne en aan een veedrinkpoel te Honsel waar een eiafzettend wijfje werd waargenomen op 19 juni.

Tenslotte werd op 20 juni een **Variabele Waterjuffer** (*Coenagrion pulchellum*) gemeld van het Velpewachtbekken te Miskom. Deze soort staat als bedreigd op de rode lijst en het is de eerste waarneming voor de streek! Vroeger kwam ze in Vlaanderen vrij algemeen voor in laagveenplassen maar ondertussen is ze op veel plaatsen verdwenen.

Sprinkhanen en krekels

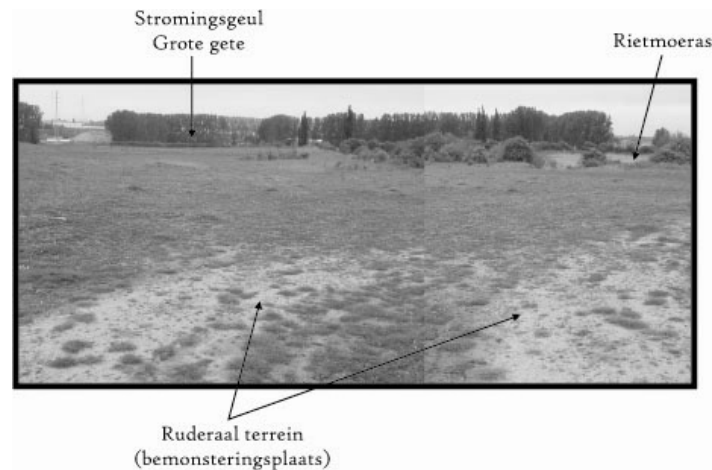
De zuidelijke soorten **Zuidelijke Spitskop** (*Conocephalus discolor*) en **Sikkelsprinkhaan** (*Phaneroptera falcata*) hebben zich recent in een sneltreinvaart uitgebreid en komen nu algemeen voor in ruigere overhoekjes, bermen en (ruige) graslanden. Zo werd Zuidelijke Spitskop gemeld uit de Menevallei (Meldert),

de Rozendaalbeekvallei (Vissenaken), Nerm en Rosdel (Hoegaarden), de Hazeberg (Opvelp), Tiens Broek (Tienen), het Doysbroek (Linter), het Vinne (Zoutleeuw) en een wegberm in Sassenrode. De Sikkelsprinkhaan werden gezien in de Heibossen (Ransberg), het Vinne, Doysbroek, Walsbergen (Melkwezer), de Rozendaalbeekvallei en de Hazeberg. Deze ruime verspreiding is opmerkelijk gegeven het feit dat Zuidelijke Spitskop tot 2000 nog niet uit Brabant gemeld was terwijl van de sikkelsprinkhaan tot 2001 enkel een populatie op de Tiense bezinkingsputten gekend was terwijl daarbuiten slechts een enkele zwerver werd waargenomen (Lambrechts 1998, Lambrechts en Guelinckx 2002)! Hun goede vliegvermogen helpt beide soorten blijkbaar zich bijzonder snel te vestigen in gebieden die door het opwarmen van het klimaat geschikt geworden zijn.

Als warmteminnende soort komt de **Huiskrekkel** (*Acheta domesticus*) doorgaans in allerlei gebouwen voor. Slechts zelden wordt ze buitenshuis gevonden waar door gistingprocessen voldoende warmte vrijkomt. Een niet alledaagse waarneming was dan ook een zingend mannetje van op een hoop stalmeest in het Zijpveld te Kumtich op 16 oktober.

Het **Kalkdoorntje** (*Tetrix tenuicornis*) is een in Vlaanderen zeer zeldzame en bedreigde soort van schrale droge vegetaties op kalkbodems. Ze was in de regio bekend van de spoorwegzate (Rommersom, Tienen) en werd nu ook aangetroffen op het zogenaamde 'aardakerperceel' te Hoegaarden op 18 augustus. Het Kalkdoorntje is zonder twijfel ook te verwachten in andere kalkrijke graslanden en onkruidenakkertjes in Rosdel en de Mene-Jordaanvallei!

Ook **Gouden Sprinkhaan** (*Chrysochroa dispar*) is een zeldzame soort, maar dan van overstromingsgraslanden. Op de website van natuurpunt Gete-Velpe <http://www.natuurpunt-gete-velpe.netfirms.com/> is een artikel te vinden over waarnemingen van de gouden sprinkhaan in onze regio. Er is een populatie bekend van het wachtbekken in Miskom (Velpevallei) sinds het einde van de jaren '90 (Lambrechts & Guelinckx 2000). Een nieuwe

Figuur 4. Bemonsteringsplaats spinnen op de Tiense Putten (foto Kevin Lambeets).

en grote populatie werd in 2005 ontdekt in het Vinne (Zoutleeuw). Op 21 juni zat er een tiental zingende mannetjes en op 13 juli tientallen zingende mannetjes op twee lokaties, waaronder het schrale grasland dat sinds jaren beheerd wordt door natuurpunt. Blijkbaar heeft de soort hier weten te overleven dankzij het beheer tot ze zich na de inrichtingswerken (openmaken van vegetatie en vernatting) weer kon uitbreiden. De Gouden Sprinkhaan lijkt zich bovendien in de vallei te verspreiden want op 29 augustus werd een zwervend mannetje aangetroffen meer stroomopwaarts de Getevallei in de omgeving van het Viskot (Drieslinter). Waarschijnlijk zijn er nog meer populaties te ontdekken in het uitgebreide graslandareaal in de vallei.

Spinnen

Terwijl de meeste spinnen enkel door een kleine groep bekeken worden is de **Tijgerspin** (*Argiope bruennichi*) een wel zeer opvallende en onmiskenbare verschijning. Deze grote mooie gestreepte spin is eigenlijk een zuideuropese soort die aan een ware noordelijke opmars bezig is, net als bij vele andere insectensoorten een gevolg van "Global Warming". De grootste aantallen worden tijdens de voortplantingsperiode aangetroffen, vanaf juli tot september. Het web situeert zich meestal tussen langere grassen en dichtbij de grond in uiteenlopende biotopen. In 2005 werd *A. bruennichi* gemeld van Butselbos (Boutersem), Koebos (Lovenjoel), Meldertbos,

het Vinne (Zoutleeuw), Neervelp, de Paddepoel (Bunsbeek) en de terrassen van Kuntich. De uitbreiding van deze soort verdient zeker de nodige aandacht. Verdringing of achteruitgang van andere inheemse soorten is echter nog niet aangetoond.

Naar aanleiding van een onderzoek van de UGent naar de **Slikwolfspin** (*Pardosa agrestis*) vond van 25 maart tot 19 juli 2004 een bodemvalonderzoek plaats aan de bezinkingsputten van de suikerfabriek te Tienen (zie Lambeets en Lambrechts 2005). Het onderzochte terrein is een grote, schaarsbegroeide vlakte met pionierskarakter (Figuur 4). Tijdens het onderzoek werden 54 spinnensoorten aangetroffen. Zeven soorten zijn in de Rode Lijst van Vlaanderen opgenomen. De meest bijzondere zijn **Withandje** (*Aulonia albimana*), **Slikwolfspin** (*Pardosa agrestis*), **Stekelkaakkampoot** (*Trachyzelotes pedestris*) en **Heidekamstaartje** (*Hahnina nava*). De aanwezigheid van standvaste populaties van deze soorten, uitgezonderd van het **Withandje** (*A. albimana*) waarvan slechts één mannelijk exemplaar werd aangetroffen, vormt naast de vegetatietypering, een goede indicatie voor het dynamische en ruderaal karakter van de bemonsterde site. Allen blijken schaars begroeide plaatsen met een thermofiel karakter te prefereren als leefgebied. De onderzoekers besluiten dat de terreinheterogeniteit (zowel droge, dichte ruigte als open, kaal terrein als rietmoeras zijn aanwezig) een belangrijke reden is voor de

huidige diversiteit aan spinnensoorten. De werkzaamheden door de Tiense suikerfabriek (aanhogen dijken, aflaten vijvers) zijn positief voor pioniersoorten zoals *Pardosa agrestis* en alle soorten die open, schaarsbegroeid terrein nodig hebben tijdens hun levenscyclus. Voor het Withandje betreft het een nieuwe vindplaats voor Vlaanderen. In het zuiden van België is deze soort meer algemeen op droge, schraal begroeide graslanden (Roberts 1998).

Waar in het Vinne zich meer drassige situaties voordoen, vnl. aan de noordoostelijke zijde, werd regelmatig melding gemaakt van de **Moeraswolfspin** (*Arctosa leopardus*). Een soort die vroeger eerder als zeldzaam was te beschouwen door het verdwijnen en de achteruitgang van haar biotoop (natte graslanden met graspollen doorspekt; Maelfait et al. 1998), doch de laatste jaren in Vlaanderen her en der terug de kop opsteekt. Het biotoop is enigszins vergelijkbaar met dat van de Gouden Sprinkhaan; de grootste aantallen in Het Vinne werden aangetroffen op de noordoostelijke meerlob.

Vlinders

De **Argusvlinder** (*Lasiommata megera*) is een in Vlaanderen algemene vlindersoort van graslanden die de laatste tijd sterk achteruitgaat, waarschijnlijk door het verdwijnen van structuurrijke, niet te voedselrijke graslanden. In Nederland is de soort sinds 1992 met 90% achteruitgegaan (Van Swaay et al. 2006). Er waren meldingen van Argusvlinder uit Meldertbos (2 mei), het Vinne (4 augustus) en Aronst Hoeck, waar drie van deze mooie vlinders rondvlogen op 21 juli. Een andere vlinder van wat ruigere graslanden, het **Groot Dikkopje** (*Ochlodes venata*) (Figuur 5), is op Vlaams niveau een algemene vlinder maar in zuidoost-Brabant is ze zeldzaam; de voorbije jaren werd ze enkel waargenomen in de Snoekengracht (Boutersem), waar ook in 2005 op 18 en 26 juni telkens 1 ex. werd gezien. Ook **Oranje Zandoogje** (*Pyronia tithonus*), een algemene graslandvlinder ten noorden van de lijn Bekkevoort-Waanrode-Herk-De-Stad en zeker ten noorden van de Demer, is bij ons in de streek nagenoeg

afwezig. Vooruitgeschoven populaties zijn aanwezig in Aronst Hoeck (Geetbets), waar op 21 juli meerdere oranje zandoogjes waargenomen, Walsbergen, waar de soort aanwezig was op 30 juli en mogelijk ook de Heibossen (Ransberg), waar een wijfje zat op 7 augustus. Verder zuidwaarts zat een zwervend oranje zandoogje aan de gorzenakker Katerspoel (Nerm, Hoegaarden) op 26 juli. Een tweede soort die voornamelijk in de Kempen algemeen is en hier verspreid voorkomt (deels als zwerver) is het **Citroentje** (*Gonepteryx rhamni*). Twee Citroentjes werden waargenomen op 30 april in de Heibossen (Ransberg). Hier is mogelijk een populatie aanwezig is of kan er zich één vestigen aangezien hier voldoende sporkehout, de waardplant van de rupsen, staat. Hetzelfde geldt voor het Vinne (Zoutleeuw) waar een Citroentje werd waargenomen op 21 mei. Een zwervend Citroentje werd verder gezien aan de blauwschuur (Neervelp) op 18 juli.

Bijzonder was de waarneming van telkens een **Dambordje** (*Melanargia galathea*) op 22 juni in een bloemrijke braakakker in de Beemden te Landen en op 26 juni langs een bloemrijke wegberm tussen Kuntich en Willebringen. Dit zijn zonder twijfel zwervers aangezien de dichtstbijzijnde en enige Vlaamse populaties zich op de kalkgraslanden in zuidoost-Limburg en de Voerstreek bevinden. Hopelijk slaagt deze soort erin zich de komende jaren te vestigen in geschikt habitat in bijvoorbeeld Rosdel.

Alhoewel vergelijken moeilijk is, zeker bij meestal niet gemelde algemene soorten als **Atalanta** (*Vanessa atalanta*) en **Distelvlinder** (*Vanessa cardui*), was 2005 geen topjaar voor verschillende trekvlinders. Zo waren er van de **Kolibrie- of Meekrapvlinder** (*Macroglossum stellatarum*), een overdag vliegende nachtvlinder, slechts 9 meldingen van telkens 1 exemplaar, buiten de 2 exx. aan de Blauwschuur (Opvelp) op 21 september, een schril contrast met de 39 meldingen van 2003, toen tot 4 exemplaren samen konden worden gezien (Lambrechts & Guelinckx 2004). Wel was er een zeer vroege waarneming op 23 maart in een tuin te Tienen. Er waren zelfs

Figuur 5. Twee dagvlindertjes die op maar weinig plaatsen in zuidoost-Brabant worden aangetroffen. Het Groot dikkopje (links) heeft vanouds een populatie in de Snoekengracht (Vertrijk). De Eikepage (rechts) werd naast de Heibossen te Ransberg nu ook in het Koebos (Lovenjoel) teruggevonden maar is nog te zoeken in verschillende andere Hagelandse bossen in de regio. (Foto's Pieter Vanormelingen en Jorg Lambrechts)

helemaal geen meldingen van **Oranje** (*Colias crocea*) noch van **Gele Luzernevlinder** (*Colias hyale*), die nochtans 38 respectievelijk 3 maal gemeld werd in 2003.

Verder werd via via een **Eikepage** (*Neozephyrus quercus*) (Figuur 5) gemeld uit het Koebos, jammer genoeg zonder datum. Het is naast de Heibossen de tweede bekende vindplaats in zuidoost-Brabant voor dit moeilijk waarneembare vlindertje dat het merendeel van zijn tijd doorbrengt in de kruinen van eiken. Dit is zeker een nog te vinden soort in verschillende andere Hagelandse bossen in de regio! Een andere, in Vlaanderen zeldzame, pagesoort is de **Sleedoornpage** (*Thecla betulae*). Sleedoornpage is in de regio ruim verspreid, vooral in en rond Hoegaarden (Guelinckx 2001), en kan het gemakkelijkst gevonden worden door het zoeken van de eitjes in de oksels van jonge sleedoornentakken. Eitjes werden gevonden in de Snoekengracht (1 op 13 januari), Blauwschuurbroek (1 op 15 januari, 3 nabij de eerdere vindplaats op 9 februari) en Nerm bij Hoegaarden (verschillende eitjes in tuin).

Hoewel **Kleine Vos** (*Aglais urticae*) qua aantallen nog niet volledig hersteld is van de recente populatiecrash wordt ze de laatste paar

jaar wel terug ruim verspreid aangetroffen. Zo werd deze soort gemeld uit Rosdel (3 maal), Honsem, Ezemaal, Tiense putten, Neervelp (Blauwschuur, 5 maal), Meldert (3), de Paddepoel, de Hazeberg, Goetsenhoven en Linter. Vermeldenswaardig waren de 16 Kleine Vossen op bloeiende aster in een tuin te Honsem op 26 september.

Ten slotte was er een zeer bijzondere waarneming van een **Spaanse Vlag** (*Euplagia quadripunctaria*), opgejaagd bij het maaien van distels in het Koebos (Lovenjoel) op 17 augustus. Deze mooie dagactieve nachtvlinder is als bedreigde soort op Europees niveau opgenomen in bijlage II van de habitatrichtlijn en stelt zeer specifieke eisen aan haar habitat. Zo leven de volwassen vlinders op warme hellingen aan bosranden, struwelen, zomen en ruigten waar ze hun nectar voornamelijk halen uit Leverkruid (*Eupatorium cannabinum*). De rupsen leven in een totaal ander habitat, namelijk vochtige schaduwrijke plaatsen, meestal langs beken, op enkele algemene plantensoorten. De combinatie van warme hellingen met een beek aan de voet vormt dus de ideale combinatie. Tot recent waren er geen populaties van de soort bekend uit Vlaanderen maar kort geleden werden populaties ontdekt op twee plaatsen in het Hageland, de Kesselberg (Kessel-Lo) en de Eikel- en

IJzerenberg (Gelrode) (Lambrechts & Vervoort 2005). De waarneming in het Koebos, eveneens in het Hageland gelegen, sluit hierbij dus wel aan maar tegelijk bevindt het Koebos zich wel op grote afstand van deze gekende populaties. Het loont dus zeer de moeite om na te gaan of de soort zich in de nabije toekomst weet te vestigen in en rond het Koebos, alsook of mogelijk een nog onbekende populatie in de omgeving aanwezig is.

Vliegen

Een overzicht van waarnemingen van zweefvliegen in zuidoost-Brabant wordt gegeven door Vanormelingen (2007). De belangrijkste bevindingen waren de aanwezigheid van zeldzamere soorten van oude bossen, waaronder **Juweelzweefvlieg** (*Calliprobola speciosa*) (Figuur 6), **Bijwoudzwever** (*Criorhina asilica*), **Kleine Grijs Bladloper** (*Xylota abiens*) en **Gevlekte Gouden Bladloper** (*Xylota xanthocnema*), in de Heibossen (Ransberg) en Meldertbos (Meldert, enkel de tweede soort). Een speciale zweefvliegengroep wordt ook gevormd door moerassoorten, vaak gebonden aan open plekken in nat bos, waarvan zeldzame soorten aangetroffen werden op verschillende plaatsen, met als belangrijkste Meldertbos met soorten als **Bosglimmer** (*Orthonevra brevicornis*), **Bosfluweelzwever** (*Parhelophilus frutetorum*) en *Cheilosia rufimana*. Tot deze groep behoort ook het zeldzame **Moerasglimlijfje** (*Lejogaster tarsata*), aangetroffen in Walsbergen. Vermeldenswaard is ook de aanwezigheid van de **Slanke Platbek** (*Pipiza luteitarsis*) in de Snoekengracht, een zeldzame soort waarvan de larve parasiteert op de plantenluis *Schizoneura ulni* in door de luis veroorzaakte iepengallen.

Dat het steeds groeiende lijstje zuidelijke soorten die naar het noorden opschuiven niet beperkt blijft tot meer opvallende insecten als sprinkhanen en libellen toont de **Zuidelijke Bandzwever** (*Epistrophe diaphana*). Deze soort werd vroeger enkel ten zuiden van Samber en Maas waargenomen aan bloemrijke (kalk)graslanden, vaak grenzend aan droog bos. Na de eerste waarnemingen voor Vlaanderen in

het Dijleland in 2004 (Van de Meutter 2005) werd ze in 2005 naast het Dijleland ook waargenomen in de Snoekengracht (Vertrijk).

Figuur 6. Territoriumhoudend mannetje Juweelzweefvlieg (*Calliprobola speciosa*) aan de zonbeschenen basis van een grote schietwilg (foto Pieter Vanormelingen).

Wolzwevers (*Bombyliidae*) zijn mooie wollig behaarde vliegen met een extreem lange snuit die parasiteren op solitaire bijen en op een enkele soort na, *Bombylius major*, zeldzaam zijn. Een kleine inventarisatie toonde dat *B. major* ook in zuidoost-Brabant een algemene soort is in onze streek, net als in zuidwest-Vlaanderen. Ze werd aangetroffen op acht lokaties. Bijzonder is de waarneming van 3 exemplaren van *Bombylius discolor* in Rosdel op 11 april!

Ook van wapenvliegen (*Stratiomyidae* & *Xylomyidae*) is in onze regio weinig gekend. Op een open plek met kwel in het elzenbos van de Snoekengracht werden *Oplodontha viridula* (19 juni), *Oxycera nigricornis*, *O. rara* (4 juni) en *Stratiomys potamida* (30 juli) aangetroffen, allen soorten met aquatische larven die waarschijnlijk leven in de bronnen en kwelbeekjes. *Stratiomys potamida* werd eveneens teruggevonden in het Koebos (9 juli) en Rosdel (28 augustus). Verder waren er waarnemingen van *Nemotelus panterinus* (12 juni, Rosdel), *Stratiomys singularior* (Heibossen, 8 juni en het Vinne, 28 augustus) en *Odontomyia tigrina* (Walsbergen, 22 mei).

Een andere weinig bekende groep zijn de dazen (Tabanidae). De **Bleekgoudoogdaas** (*Chrysops caecutiens*), een soort waarvan de larve in de modder van kwelbeekjes leeft, werd aangetroffen in Rosdel (7 exx. op 10 juli, 1 op 28 augustus) en Meldertbos (2 op 9 juli). Bijzonder aan Goudoogdazen is naast hun opvallende vleugeltekening dat ze enkel op het hoofd aanvallen.

Kevers

Bronzen Zandloopkevers (*Cicindela hybrida*) werden, naast de in 2002 ontdekte vindplaats in de zandgroeve van Haasrode ten zuiden van de E40 ook aangetroffen in de dichtbijgelegen zandgroeve ten noorden van de autosnelweg. Op beide plaatsen waren vele tientallen exemplaren aanwezig op 23 april. Een **Groene Zandloopkever** (*Cicindela campestris*) zat op de kale leembodem langs een nieuw gegraven poel in het Koebos op 11 juli, in een pioniersvegetatie met onder andere Spiesblad- en Kleine Leeuwebek. Het betreft een typische soort van open, zandige plaatsen.

Klein Vliegend Hert (*Dorcus parallelipipidus*) werd waargenomen op 16 juni in een veldweg dichtbij Rosdel, op 2 juli in Landen in een tuin en op 18 juli te Walsbergen maar liefst 3 levende en 2 dode exemplaren bij de dode beuken die daar in het bos staan! De larve van deze grote kever leeft in vermolmd hout van beuk, eik, wilg en populier. De **Muskusbok** (*Aromia moschata*) is een imposante boktor waarvan de larven in wilgenhout leven en die vaak wordt aangetroffen op bloesems. Op 10 juli werd er een gezien op een natuurpuntakker te Nerm op wilde peen. Een week later werd er een aangetroffen in een tuin in Ransberg. Verder werd in de Heibossen (Ransberg) de boktor *Anaglyptus mysticus* aangetroffen, een soort die in Vlaanderen typisch is voor de Leemstreek.

Kruidenrijke akkerranden en braakakkers kunnen ook interessant zijn voor lieveheersbeestjes. In de rand van een braakakker in het Koutenveld (Vertrijk) werden **Vijfstippelig** (*Coccinella quinquepunctata*), **Elfstippelig** (*Coccinella undecimpunctata*) en **Zestienpunt-**

lieveheersbeestje (*Thyttaspis sedecimpunctata*) waargenomen op 9 juli (3, 1 en 3 exx.). Alle drie zijn het (vrij) algemene soorten waarbij de eerste twee soorten typisch zijn voor ruderaal vegetaties. Vijfstippelig lieveheersbeestje werd ook teruggevonden op de drooggevalle oevers van een pas aangelegde poel in het Koebos (3 exx. op 9 juli). Bijzonder was de waarneming van een **Dertienstippelig Lieveheersbeestje** (*Hippodamia tredecimpunctata*) op 27 augustus in het Vinne. Dit LHB'tje is een zeldzame soort van kruidachtige vegetaties in natte gebieden en werd eerder gevonden op twee plaatsen in Aronst Hoeck (Lambrechts & Guelinckx 2004).

Andere

Een **Gele Knotssprietbladwesp** (*Cimbex luteus*) werd gevonden in Meldertbos op 5 mei. Wilde nesten van **Honingbijen** (*Apis mellifera*) zijn de laatste jaren zeer zeldzaam geworden; er werd er een aangetroffen in een holte van een dode beuk te Walsbergen op 24 september.

De **Wijngaardslak** (*Helix pomatia*) is onze grootste huisjesslak en was reeds bekend van de Nermbeekvallei (Nerm, Hoegaarden) en Rosdel. Dichtbij deze lokaties werd een wijngaardslak in 2005 aangetroffen in Meldertbos op 27 april 05. Vanaf 2004 werden echter ook verschillende waarnemingen doorgegeven uit de Getevallei stroomafwaarts Tienen; langs de ijzerenweg te Linter (18 apr 04, 12 september 04), Doysbroek (22 september 04, verschillende exx., 18 september 05, vele exx.), Rummen (12 september 04) en Aronst Hoeck (16 april 05). De soort blijkt dus ruim verspreid te zijn in de Getevallei. Tenslotte werd nog een Wijngaardslak uit een tuin te Goetsenhoven gemeld (23 september 04).

Onze grootste inheemse wesp, de **Hoornaar** (*Vespa Crabro*), werd gemeld van maar liefst twaalf lokaties verspreid over de hele regio. De soort doet het blijkbaar goed en kan nu op vele plaatsen worden aangetroffen. De eerste werd waargenomen op 26 maart en de laatste op 18 oktober terwijl een nest werd gevonden in de stal van een boerderij te Boutersem op 26 juli.

Planten

We concentreren ons hier op de kruidige vegetaties in de Grote Getevallei in het Betserbroek en Aronst Hoeck (Linter, Geetbets, Rummen) en plantenwaarnemingen in de Zeyp en omgeving, zijnde de bovenlopen van Broekbeek en Oosterboordbeek (Attenrode). In beide gebieden lopen belangrijke reservaatprojecten en werden in 2005 mooie vondsten gedaan. Daarnaast wordt ook een overzicht gegeven van verspreide bijzondere waarnemingen.

Graslanden in Aronst Hoeck en Betserbroek

In 2005 werden verschillende inventarisatiewandelingen gemaakt in Betserbroek en Aronst Hoeck in de vallei van de Grote Gete. De meest waardevolle vegetatietypen die werden aangetroffen waren soortenrijk kamgrasland, zilverschoongrasland met elementen van dottergrasland en verschillende types vochtige ruigten.

In het zuidelijk deel van Aronst Hoeck en in Betserbroek bleken nog op verschillende plaatsen goed ontwikkelde zilverschoongraslanden voor te komen. Samen met het Schulensbroek vormen deze de mooiste voorbeelden van een goed ontwikkeld zilverschoonverbond ten oosten van de Schelde. Zo werd bij een inventarisatiewandeling op het zogenaamde 'perceel Schats' in Aronst Hoeck op 21 juli veel **Aardbeiklaver** (*Trifolium fragiferum*), **Krulzuring** (*Rumex crispus*), **Waterbies** (*Eleocharis palustris*), **Valse Voszegge** (*Carex cuprina*), **Ruige Zegge** (*Carex hirsuta*) en opvallend veel **Pijptorkruid** (*Oenanthe fistulosa*) aangetroffen. Ook stond er de pionierssoort **Slanke Waterweegbree** (*Alisma lanceolatum*), de enige gekende vindplaats voor deze eerder zeldzame soort in zuidoost-Brabant. In de grachten die doorheen het perceel lopen werd **Holpijp** (*Equisetum fluviatile*), **Blaaszegge** (*Carex rostrata*), **Scherpe Zegge** (*Carex acuta*), **Grote Waterweegbree** (*Alisma plantago-aquatica*) en zelfs enkele planten **Zwanenbloem** (*Butomus umbellatus*) aangetroffen. Aardbeiklaver stond ook op een deel van het Warandepad dat elk jaar onder water staat, net als in het binnenbekken van Schulen en de

Ijzerbroeken. Blijkbaar zijn de kiemingskansen op zo'n tijdelijk onder water staande veldweg gunstig voor de soort.

Veel van de zilverschoongraslanden in het gebied bevatten elementen van Calthion. Een voorjaarsinventarisatie op 5 mei in het zuidelijk deel van Aronst Hoeck leverde soorten op als Reukgras, Ruige Zegge, Scherpe Boterbloem, Pinksterbloem en Echte Koekoeksbloem in vrijwel alle percelen met daartussen vlekken Waterbies, Tweerijige Zegge en Scherpe Zegge. Geregeld komt ook Blaaszegge en Zeegroene Zegge voor. Opvallend en uniek is ook het massaal voorkomen van Pijptorkruid in de komgronden, net als de Valse Voszegge. In een pas aangekocht grasland in Aronst Hoeck werden op 22 mei zelfs 8 **Brede Orchissen** (*Dactylorhiza majalis*) aangetroffen! Ook vele weilanden in Betserbroek bleken nog soortenrijk te zijn met volop soorten als Pinksterbloem, Scherpe Boterbloem, Reukgras, Echte Koekoeksbloem... (excursie op 16 mei). In één kamgrasland stond zelfs massaal **Knolsteenbreek** (*Saxifraga granulata*). **Watertorkruid** (*Oenanthe aquatica*) komt verspreid voor in de grachten in zowel het zuidelijk als het noordelijk deel van Aronst Hoeck (5 mei).

In de vochtige riet- en spirearuides in het gebied staat **Poelruit** (*Thalictrum flavum*). Deze (regionaal) bijzondere soort werd, naast meerdere gekende groeiplaatsen ten noorden van de Kasteellaan (Geetbets-Rummen), nu ook teruggevonden in het zuidelijk deel van het gebied samen met zeer veel Valse Voszegge op 21 juli. Andere interessante soorten waren Blaaszegge, Bosbies en Valse Voszegge met ook Zeegroene Zegge op een braakliggende maïsakker tegen de Gete.

Graslanden in de Zeyp en omgeving

De Zeyp is gelegen langs de bovenloop van de Schoorbroek- en Oosterboordbeek (Attenrode) in hartje Hageland. Langs de flank van de Oosterboordbeek werd een braakliggende akker gevonden op 26 juni met naast meer algemene soorten als Schapezuring, Brunel, Jacobskruiskruid, Wilde Peen... ook massaal **Dwergviltkruid** (*Filago minima*) op het

hoogste punt, veel **Duizendguldenkruid** (*Centaureum erythraea*) en een exemplaar **Bleekgele Droogbloem** (*Gnaphalium luteoalbum*)! Voor dwergviltkruid, een zeldzame soort van allerlei open schrale vegetaties, is het de enige vindplaats in de regio. Ook de vrij zeldzame Bleekgele Droogbloem was in zuidoost-Brabant enkel bekend van het Pertseveld (Hoksem) waar een exemplaar opdook na de braaklegging begin jaren 2000. De soort werd in 2005 opmerkelijk genoeg in de nabije omgeving nog op twee plaatsen gezien, namelijk op het Spikdoornveld (2 exx. op 13 oktober) en op een kapvlakte langs de bovenloop van de Broekbeek te Vissenaken (1 ex. op 13 november). Een **Bergnachtorchis** (*Platantera chlorantha*), een in Vlaanderen uiterst zeldzame soort van mantel- en zoomvegetaties op voedselarme kalkgronden, werd aangetroffen in een schraal hellinggrasland langs de Oosterboordbeek! Dit graslandje wordt beheerd als natuurreservaat en is erg bloemrijk met veel Knoopkruid maar ook Schermhavikskruid.

Op het Spikdoornveld, een voormalig heischraal grasland beplant met populieren, was de vegetatie-ontwikkeling na het openkappen en plaggen van een centraal gedeelte behoorlijk spectaculair met typische soorten als **Tandjesgras** (*Danthonia decumbens*), **Struikhei** (*Calluna vulgaris*), **Tormentil** (*Potentilla erecta*), **Pijpestro** (*Molinia caerulea*), **Liggend Hertshooi** (*Hypericum humifusum*), **Veelbloemige Veldbies** (*Luzula multiflora*) en twee plantjes **Fraai Hertshooi** (*Hypericum pulchrum*). Fraai Hertshooi staat eveneens in de Heibossen (Ransberg) waar op 26 juni een derde groeiplaats van de soort werd gevonden met een 20tal bloeistengels en in het Hulsbos te Attenrode-Wever (1 ex. op 28 oktober). Langs de beek net stroomopwaarts het Spikdoornveld staan nog drie plukken **Wilde Bertram** (*Achillea ptarmica*, 26 juni).

Verspreide waarnemingen

In het Zevenbronnenbos in Walshoutem werden **Moerasstreepzaad** (*Crepis paludosa*), **Bittere Veldkers** (*Cardamine amara*) en **Gevlekt Longkruid** (*Pulmonaria officinalis*)

teruggevonden, naast soorten als Grote Keverorchis en Dotterbloem. Moerasstreepzaad is een vrij zeldzame soort met de kern van het verspreidingsgebied in het oostelijke deel van de Leemstreek. Ze werd verder ook gemeld uit het Koebos (Lovenjoel). In het Stepsbos, net als het Zevenbronnenbos in Walshoutem, werden een 80tal plantjes **Addertong** (*Ophioglossum vulgatum*) aangetroffen onder een vochtig struweel van bos- en schietwilg. Ook in de Snoekengracht (Verrijck), een gekende vindplaats voor dit zeldzame varentje, werd een enkele plant gevonden op 1 juli.

Op een braakliggende maisakker tussen Meerbeek en Brent (Lovenjoel) werd op 23 april **Muizestaartje** (*Myosurus minimus*) aangetroffen. **Mannetjesereprijs** (*Veronica officinalis*) werd gemeld van een droge zandige berm in de omgeving van de Paddepoel op 1 juni. In een berm tussen Kumtich en Oorbeek op het kruispunt van de Maalderijweg en de Mettenweg werd dan weer **Dicht Havikskruid** (*Hieracium vulgatum*) aangetroffen op 2 juli. **Klavervreter** (*Orobanche minor*) werd op 18 juli aangetroffen op de terrassen van Kumtich, een nieuwe vindplaats voor deze zeldzame parasitaire plant die eerder al vrij massaal aangetroffen werd in schrale graslanden in en rond Rosdel. Er waren twee vindplaatsen van **Bosdroogbloem** (*Gnaphalium sylvaticum*), op voormalige akkers in het Koebos (Lovenjoel, 1 ex. op 8 september) en Molensteen (Neervelp, op 13 oktober). Nieuw voor de regio is ook het voorkomen van de **Voorjaarszegge** (*Carex caryophylla*), die eerst te Pellenberg in het park van het UZ werd gevonden, maar door gericht zoeken ook kon worden genoteerd in het natuurreservaat Zwartbos te Bierbeek.

In het Blauwschuurbroek (Opvelp) werd op 23 april een **Brede Orchis** aangetroffen, een nieuwe groeiplaats voor deze soort en een mooi resultaat van het goede beheer van het dotterhooiland. In 2004 was Brede Orchis ook al opgedoken met 5 exemplaren in een ander door natuurpunt beheerd dottergrasland, de zogenaamde holpijpweide in de Jordaanvallei (Honsel). Op 19 mei 2005 stonden hier reeds 12 orchissen! Een andere zeker niet algemene soort in Vlaanderen die bij ons in de

dotterhooilanden groeit is het **Moeraszoutgras** (*Triglochin palustre*). Naast het gekende voorkomen in de Snoekengracht, werd deze plant nu ook waargenomen in de Jordaanvallei te Honsel (de zogenaamde “holpijpweide”).

Tijdens een excursie met de Mossenwerkgroep van Flo.wer in Meldertbos op 2 mei 2005 werd, aan de rechter boord van de onderste vijver, **Tellima grandiflora** gevonden. Het is een plant uit de Steenbreekfamilie die reeds eerder in afdeling Velp-Mene werd gevonden, nl te Bierbeek in de holle weg van 't Schavaaihof. Deze plant uit westelijk Noord-Amerika, werd eertijds als sierplant gekweekt en vertoont een neiging tot inburgering in oude parken. Ze onderscheidt zich van andere *Saxifraga* -soorten door de groenachtige bloemen, verenigd in lange, dunne, aarvormige trossen, de 5 min of meer uitgerafelde kelkbladen en de 1-hokkige doosvrucht. Ondanks de vermelding van deze gegevens in de Flora van België, is de soort nog niet opgenomen in de nieuwe atlas van de flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest.

Zwammen

Graslandpaddestoelen vormen goede indicatoren voor de ouderdom en mate van verstoring van graslanden. Vier groepen paddestoelen zijn kenmerkend voor oude, voedselarme en soortenrijke graslanden. Dit zijn de Wasplaten (*Hygrocybe*), Knotszwammen (*Clavulinopsis*), Aardtongen (*Geoglossum*) en Satijnzwammen (*Entoloma*). Het overgrote merendeel van deze soorten is bedreigd door moderne landbouwmethoden. Gerichte inventarisaties van deze zwammen resulteerde in een reeks vrij spectaculaire vondsten in Oost-Brabant in schrale onverstoorde graslanden, vaak in natuurreservaten. Een overzicht wordt gegeven door Steeman et al. (2005). We vermelden hier voor 2005 enkel nieuw ontdekte soorten of lokaties.

Op de Hazeberg (Opvelp) werden drie nieuwe soorten aangetroffen. **Vuurzwammetje** (*Hygrocybe miniata*) (Figuur 7) werd gemeld op 11 november, **Spitse Knotszwam** (*Clavaria falcata*) op 27 augustus en 8 oktober

en **Zwartwordende Wasplaat** (*Hygrocybe conica*) werd waargenomen van 8 oktober tot 2 november met tot 7 exx. op 9 oktober. Een nieuwe soort voor de Paddepoel (Bunsbeek) waren 2 zwartwordende wasplaten in perceel ‘Tweepenninckx’ terwijl **Sneeuwzwammetje** (*Hygrocybe virginea*) er van een nieuwe lokatie gemeld werd (op het langst in beheer zijnde perceel, 14 oktober). Ook voor de Zilverberg te Meensel werd een nieuwe soort ontdekt, met 4 exx. van de **Gele Knotszwam** (*Clavulinopsis helveola*) op 28 oktober. Op 18 november werden verschillende plekken Gele Knotszwam op een nieuwe lokatie gevonden in de Zeyp, nl. de reliëfrijke kamgrasweide naast de bronweide.

Figuur 7. Vuurzwammetjes tussen de kortgegrasde vegetatie op de Hazeberg in november 2005.

Er waren ook waarnemingen in een paar botanisch waardevolle bermen op 28 oktober. Zo stonden er langs de Langstraat in Attenrode 8 + 28 **Vuurzwammetjes** en 22 + 8 **Gele Knotszwammen**. Langs de Heirbaan in Attenrode werden op verschillende plekken in totaal 19 **Gele Knotszwammen** gevonden. Een andere nieuwe lokatie was de citadel van Zoutleeuw, waar in begraasde reliëfrijke graslanden 3 + 2 **Weidewasplaten** (*Hygrocybe pratensis*) en 1 **Sneeuwzwammetje** werden gevonden op 21 oktober. Op dezelfde dag werden ook het vrij zeldzame **Piekhaarzwammetje** (*Crinipellis scabellus*) aangetroffen op de Motte in het Vinne (Zoutleeuw) en **Adonismycena** (*Mycena*

adonis) in het door natuurpunt beheerde grasland.

Bijzonder waren ook de waarnemingen van **Wormvormige Knotszwam** (*Clavaria fragilis*) op pas in 1999 en 2000 naar grasland omgezette akkers in de Mene-Jordaan vallei en Rosdel. Zo werd de soort op 2 november aangetroffen in een schraal perceel met Kandelaartje achter het kerkhof (verschillende exx.), het grasland aan de “galg” (1 groeiplaats) en in het perceel “China” (7 groeiplaatsen). Op 7 november werden er een 7tal exx. waargenomen in het schraalste stuk van het grote hellinggrasland tussen L’Ecluse en het Schoor. Deze knotszwam van schrale lemige graslanden koloniseert blijkbaar vlotjes de omgevormde akkers en geeft de hoge (botanische en mycologische) potenties van deze hellinggraslanden weer; Binnen enkele tientallen jaren zijn al deze droge graslanden van de Hoegaardse reservaten, indien de soorten er raken, topgebieden voor wasplaten!

Naast graslandpaddestoelen waren er ook nog meldenswaardige vondsten van andere zwammen. De zeldzame **Rode Kelkzwam**

Referenties

Guelinckx, R. 2001. De Sleedoorpage (*Thecla betulae*): een nieuwe kijk op de verspreiding in Zuidoost-Brabant. In: Vos, M., Lambrechts, J. & L. Cleynens (red.). Jaarboek natuurstudie 2000. Natuurreservaten Oost-Brabant vzw.

Lambrechts, J. 1998. Waarneming van Sikkelsprinkhanen (*Phaneroptera falcata*) aan de bezinkingsputten van Tienen in 1996. *Nieuwsbrief Saltabel* 17: 7-8.

Lambrechts, J. & R. Guelinckx. 2000. Bijzondere sprinkhaansoorten in Oost-Brabant. Natuurpunt Oost-Brabant vzw. Jaarboek natuurstudie 1: 22-29.

Lambrechts, J. & R. Guelinckx 2002. Een overzicht van bijzondere waarnemingen in Zuidoost-Brabant in 2002. In: Vos, M., Lambrechts, J. & M. Vandenbergh (red.) Jaarboek Natuurstudie 2002. natuurpunt Oost-Brabant vzw.

Lambrechts, J. & R. Guelinckx. 2004. Een overzicht van bijzondere waarnemingen in Zuidoost-Brabant in 2003. BRAKONA jaarboek natuurstudie 2003.

Lambrechts, J. en R. Guelinckx. 2006. De balans na het natuurherstel in het Vinne te Zoutleeuw (Vlaams-Brabant): in één jaar van 7 naar 27 libellensoorten. *Gomphus* 20(2):3-12.

Lambrechts J., Spelmans N., Hendrickx P., Lambrechts J., Aubroeck B. & Verheijen W. (2005) Provinciaal natuurontwikkelingsproject Grote Getevallei: ecohydrologische studie. Provincie Vlaams-Brabant, Dienst Leefmilieu.

Lambrechts, J. & L. Vervoort. 2005. De Spaanse vlag gevestigd op de Hagelandse heuvels! BRAKONA jaarboek natuurstudie 2004.

(*Sarcoscypha coccinea*) was bekend van Meldertbos en de Menevallei stroomafwaarts Meldert. In Meldertbos werden er vier nieuwe vindplaatsen genoteerd op 26 februari en ze werd ook teruggevonden in Kauwbergbos (Rosdel, 13 februari) en het Schoor (Rosdel, hellingbos naast het wachtbekken, 25 februari). Naast planten van bronbossen (zie boven) werd op 23 april in het Zevenbronnenbos in Walshoutem ook **Kapjesmorielje** (*Morchella semilibera*) aangetroffen. **Gerimpeld Mosoortje** (*Arrhenia retirugo*) werd dan weer teruggevonden in de Menevallei stroomafwaarts Meldert (perceel China) op 2 november.

Dankwoord

Een woordje van dank is op zijn plaats voor de tientallen mensen die hun waarnemingen posten op de Velpe-Mene-Gete waarnemingenlijst en zo hebben bijgedragen aan het tot stand komen van kennis omtrent het voorkomen van soorten in de regio. U bent fantastisch en doe zo verder zou ik zeggen!

- Lambeets, K. en J. Lambrechts. 2005. De spinnenfauna (Araneae) van een ruderaal terrein langsheen de bezinkingsputten van Tienen. *Nieuwsbr. Belg. Arachnol. Ver.* **20**(3): 73.
- Luypaert, J. 2002. Libelleninventarisatie van de belangrijkste poelen, vijvers en waterplassen in de afdeling Velp-Mene. *In: Vos, M., Lambrechts, J. & M. Vandenberghe (red.)* Jaarboek Natuurstudie 2002. natuurpunt Oost-Brabant vzw.
- Maelfait, J.P., Baert, L., Janssen, M. & M. Alderweireldt (1998). A Red list for the spiders of Flanders. *Bulletin van het K.B.I.N.* 68 : 131-142.
- Roberts, M. J. 1998. Tirion spinnengids. Tirion, Baarn. 397 blz.
- Steeman, R., Lambrechts, J. & L. Vervoort. 2005. Onverwacht waardevolle mycoflora in Oost-Brabantse graslanden: ontdekking van enkele nieuwe 'wasplatenweiden' in 2004. BRAKONA jaarboek natuurstudie 2004.
- Van de Meutter F. 2005. Een update van de zweefvliegen van het Dijleland. De Boomklever.
- Vanormelingen P. 2007. Zweefvliegen in Zuidoost-Brabant 2003-2005. BRAKONA jaarboek natuurstudie 2005.
- Van Swaay, C., Groenendijk, D. en C. Plate. 2006. Vlinders en libellen geteld. jaarverslag 2005. Rapport VS2006.020, De Vlinderstichting, Wageningen, Nederland.
- Verbelen, D., Verbeylen, G., Van Lierop, F. & Moreau, K. 2006. Inventarisatie 2005 en verificatie van de historische waarnemingen van de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaams-Brabant (Vlaanderen). Rapport Natuur.Studie 2006/3. Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep Vlaanderen, Mechelen, België.